

10. 4. 2003

ID: 21568

Privativní novace

Dojde-li v důsledku uzavírání dodatků k postupným změnám smlouvy, toto lze posoudit jako privativní novaci ve smyslu § 570 odst. 1 občanského zákoníku.

Dojde-li v důsledku uzavírání dodatků k postupným změnám smlouvy, toto lze posoudit jako privativní novaci ve smyslu § 570 odst. 1 občanského zákoníku.

(Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky sp.zn. 33 Odo 566/2001, ze dne 22.10.2002)

Nejvyšší soud České republiky rozhodl ve věci žalobkyně Č. r. - V. s., zastoupené V. ú. pro právní zastupování, proti žalované F. C., spol. s r.o., zastoupené JUDr. J. K., advokátem, o zaplacení 8 300 000 Kč s příslušenstvím, vedené u Okresního soudu v Liberci pod sp. zn. 10 C 1734/97, o dovolání žalované proti rozsudku Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 13. března 2001 č.j. 29 Co 64/2001-53, tak, že rozsudek Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 13. března 2001 č.j. 29 Co 64/2001-53 a rozsudek Okresního soudu v Liberci ze dne 24. října 2000 č.j. 10 C 1734/97-28 se zrušují a věc se vrací Okresnímu soudu v Liberci k dalšímu řízení.

Z odůvodnění :

Žalobkyně se po žalované domáhala zaplacení 8 300 000 Kč s tím, že tato částka představuje sjednanou smluvní pokutu, kterou se žalovaná, resp. její právní předchůdkyně, zavázala uhradit v případě, že nezplatí řádně a včas kupní cenu nemovitostí převáděných kupní smlouvou ze dne 13. 9. 1993.

Okresní soud v Liberci rozsudkem ze dne 24. 10. 2000 č.j. 10 C 1734/97-28 uznal žalovanou povinnou zaplatit žalobkyni 8 300 000 Kč s 19% úrokem z prodlení od 1. 1. 1996 do zaplacení, a rozhodl o nákladech řízení.

K odvolání žalované Krajský soud v Ústí nad Labem rozsudkem ze dne 13. března 2001 č.j. 29 Co 64/2001-53 rozsudek soudu prvního stupně potvrdil, rozhodl o nákladech odvolacího řízení a zamítl návrh žalované na připuštění dovolání.

Shodně jako soud prvního stupně vycházel odvolací soud ze zjištění, že žalobkyně kupní smlouvou uzavřenou dne 13. 9. 1993 prodala právní předchůdkyni žalované, tj. A., společnosti s r.o., zde vyjmenované pozemky za sjednanou kupní cenu 60 000 000 Kč. Pokud jde o kupní cenu, smluvní strany se dohodly, že bude zaplacena ve třech splátkách po 20 000 000 Kč; první splátka bude uhrazena nejpozději do jednoho měsíce od právní moci rozhodnutí o povolení vkladu vlastnického práva nabyvatele do katastru nemovitostí a zbylé dvě splátky nejpozději do konce roku 1993. Zároveň pak byla účastníky smlouvy sjednána smluvní pokuta ve výši 0,1 % dlužné částky za každý

den prodlení se zaplacením kupní ceny. Poté, kdy kupující ve sjednaném termínu (tj. do 31. 12. 1993) kupní cenu neuhradila, uzavřely smluvní strany dne 3. 1. 1994 v pořadí první dodatek ke kupní smlouvě, v němž se dohodly, že kupní cenu ve výši 60 000 000 Kč zaplatí kupující jednorázově do 10. 1. 1994, a že smluvní pokuta ve výši 0,1 % bude po vzájemné dohodě zaplacená pouze za první tři dny roku 1994 ve výši 180 000 Kč do 10. 1. 1994 s tím, že nedojde-li k úhradě kupní ceny a smluvní pokuty v takto dohodnutém termínu, tj. do 10. 1. 1994, „běží lhůta smluvní pokuty nepřerušene“. Dne 23. 5. 1994 pak smluvní strany uzavřely v pořadí druhý dodatek ke kupní smlouvě, v němž změnilly kupní smlouvu v jejím článku III tak, že dohodnutá kupní cena bude kupující stranou uhrazena ve třech splátkách - nejpozději do 2 měsíců od podpisu dodatku částkou 40 000 000 Kč, nejpozději do 31. 12. 1995 částkou 10 000 000 Kč a nejpozději do 31. 12. 1996 částkou 10 000 000 Kč, s tím, že v ostatním zůstávají ustanovení smlouvy, včetně jejího článku III, nedotčena. V pořadí třetím dodatkem ze dne 30. 9. 1994 byly termíny splátek pro rok 1994 dohodnuté v druhém dodatku ke kupní smlouvě změněny tak, že 10 000 000 Kč bude uhrazeno do 23. 8. 1994 a 30 000 000 Kč do 30. 10. 1994; termín splatnosti smluvní pokuty za období od 1. 1. 1994 do 23. 5. 1994 byl stanoven do 31. 12. 1995 a bylo konstatováno, že ostatní ustanovení kupní smlouvy se nemění. Zatímco kupní smlouvu ze dne 13. 9. 1993 a dodatky k ní z 23. 5. 1994 a z 30. 9. 1994 podepsali za kupující stranu dva jednatele společnosti, dodatek z 3. 1. 1994 byl podepsán pouze jedním z nich. Dopisem ze dne 13. 3. 1996 požádal jednatel F.C. společnosti s r.o., žalobkyni o odložení splatnosti „vyměřeného penále“ ve výši 8 580 000 Kč do 30. 6. 1997 s uvedením důvodů (momentální finanční těžkosti), které jej k této žádosti vedou. V termínech sjednaných v pořadí třetím dodatkem ke kupní smlouvě byla pak kupní cena žalovanou zaplacená; na smluvní pokutě ve vyčíslené výši 8 580 000 Kč bylo uhrazeno pouze 280 000 Kč, a to platbami dne 17. 1. 1994 a 28. 4. 1994. Na podkladě těchto skutkových zjištění odvolací soud (stejně jako před ním soud prvního stupně) uzavřel, že povinnost žalované zaplatit žalobkyni smluvní pokutu v částce 8 300 000 Kč je dána, neboť platnými dodatky ke kupní smlouvě (tj. v pořadí druhým a třetím; v pořadí první dodatek hodnotil odvolací soud jako neplatný pro nedostatek formy) nebyl nikterak dotčen nárok žalobkyně na smluvní pokutu za období od 1. 1. 1994 do 23. 5. 1994, kdy žalovaná, resp. její právní předchůdkyně, byla s placením kupní ceny v prodlení. Konstatoval, že „dodatkem č. 3“ si účastníci smlouvy „stvrдили“, že žalobkyně má právo na smluvní pokutu za uvedené období a dohodli se na splatnosti této smluvní pokuty. Zejména s přihlédnutím k hodnotě zajišťované povinnosti neshledal odvolací soud důvodnou námitku žalované, že sjednaná smluvní pokuta svou výší odporuje dobrým mravům a je proto neplatná. Protože odvolací soud neshledal své rozhodnutí po právní stránce zásadně významným, zamítl návrh žalované na připuštění dovolání.

Proti rozsudku odvolacího soudu podala žalovaná dovolání, jehož přípustnost dovozuje z ustanovení § 239 odst. 2 o.s.ř. v přesvědčení, že právní otázky řešené v napadeném rozhodnutí odvolacího soudu jsou zásadně významné. Podle žalované dojde-li dohodou smluvních stran ke změně splatnosti kupní ceny, nemůže jít o kumulativní novaci podle § 516 ObčZ, neboť z takovéto dohody vyplývá, že se nezakládá další závazek, nýbrž jde buď o nahrazení původního závazku, či o změnu determinace hlavního závazku změnou tzv. vedlejšího ustanovení. V daném případě je nepochybné, že uzavřením dodatků ke kupní smlouvě nemohli mít účastníci smlouvy na mysli sjednání nových závazků vedle závazku již sjednaného, neboť pak by kupující byl povinen zaplatit hned několik kupních cen. Protože dojednáním změny termínu splatnosti nemůže vedle dosavadního závazku vzniknout závazek nový, není ani namístě (jak dovozuje odvolací soud) „řešit pochybnost ve prospěch kumulativní novace“, kupující není v prodlení se zaplacením kupní ceny a nestíhá ho povinnost platit smluvní pokutu. Vadným shledává dovolatelka rovněž závěr odvolacího soudu, že v pořadí první dodatek ke kupní smlouvě je neplatný pro nedostatek písemné formy, protože ho za kupující společnost - přes znění společenské smlouvy - podepsal pouze jeden z jednatelů. V tomto směru pro absenci jednoznačné současné právní úpravy i soudní judikatury připomíná dovolatelka zásady předválečného právního řádu, které kvalifikovaly jako nepřípustné takové ustanovení společenské smlouvy, podle něhož

jednatelé společnost zastupují zpravidla samostatně, v některých případech však kolektivně. Z ustanovení § 133 ObchZ plyne, že společenská smlouva sice může omezit jednatelské oprávnění, toto omezení je však vůči třetím osobám neúčinné. Byl-li tedy jednatelem společnosti s ručením omezeným učiněn právní úkon nad rámec jeho oprávnění stanoveného ve společenské smlouvě, jde o platný právní úkon účinný i vůči třetím osobám. Pokud jde o v pořadí třetí dodatek ke kupní smlouvě, nesouhlasí dovolatelka s tím, jak odvolací soud vyložil jeho znění, když konstatoval, že v tomto dodatku je výslovně uvedena povinnost uhradit smluvní pokutu za období od 1. 1. 1994 do 23. 5. 1994. Trvá na tom, že dodatkem nebyl založen nový závazek, nýbrž jím byla nepřipustně stanovena splatnost něčeho, co vůbec nevzniklo, takže ustanovení tohoto dodatku nemohou mít žádný právní význam. V poslední řadě pak brojí dovolatelka proti závěru odvolacího soudu dovozujícímu, že výše smluvní pokuty není v posuzovaném případě v rozporu s dobrými mravy. Připomíná, že 0,1% denně představuje 36 % ročního úroku za stavu, kdy výše zákonného ročního úroku čítala 3 %. Ze všech uvedených důvodů žalovaná navrhl, aby dovolací soud rozsudek odvolacího soudu, stejně jakož i rozsudek soudu prvního stupně zrušil.

Nejvyšší soud České republiky jako soud dovolací věc projednal podle občanského soudního řádu ve znění účinném do 31. 12. 2000 (srov. část dvanáctou, hlavu I, bod 17 zákona č. [30/2000](#) Sb., kterým se mění zákon č. [99/1963](#) Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony); po zjištění, že dovolání bylo podáno včas, subjektem k tomu legitimovaným (žalovanou) řádně zastoupených advokátem (§ 240 odst. 1, § 241 odst. 1, 2 o.s.ř.), se nejdříve zabýval přípustností dovolání.

Dovoláním lze napadnout pravomocná rozhodnutí odvolacího soudu, pokud to zákon připouští (§ 236 odst. 1 o.s.ř.).

Nejde-li o případ vad uvedených v § 237 odst. 1 o.s.ř. - a ty v daném případě nebyly dovolatelkou namítány, ani se z obsahu spisu nepodávají - je třeba, je-li dovoláním napaden rozsudek odvolacího soudu, zkoumat přípustnost dovolání z pohledu ustanovení § 238 odst. 1 a § 239 o.s.ř. Jde-li o rozsudek, jímž odvolací soud potvrdil rozsudek soudu prvního stupně (jak tomu bylo i v posuzovaném případě), úprava připouští dovolání pouze ve třech následně uvedených případech. V prvním z nich jde o situaci, kdy za podmínek stanovených v § 238 odst. 1, písm. b/ o.s.ř. byl potvrzen rozsudek soudu prvního stupně, jímž bylo rozhodnuto jinak, než v jeho předchozím zrušeném rozsudku. Ve druhém případě je dovolání přípustné proto, že jeho přípustnost vyslovil odvolací soud na návrh nebo bez návrhu ve výroku svého potvrzujícího rozsudku (§ 239 odst. 1 o.s.ř.). Konečně ve třetím případě (§ 239 odst. 2 o.s.ř.) je dovolání proti potvrzujícímu rozsudku odvolacího soudu přípustné tehdy, jestliže při splnění dalších v tomto ustanovení uvedených předpokladů, odvolací soud nevyhoví návrhu účastníka na vyslovení přípustnosti dovolání, přičemž dovolací soud dospěje k závěru, že napadené rozhodnutí odvolacího soudu, případně v něm řešená konkrétní právní otázka, má po právní stránce zásadní význam.

O žádný z případů přípustnosti dovolání uvedených v § 238 odst. 1 písm. b/ a § 239 odst. 1 o.s.ř. v dané věci nejde, neboť odvolací soud potvrdil v pořadí první rozsudek soudu prvního stupně, aniž současně ve výroku svého potvrzujícího rozsudku vyslovil přípustnost dovolání.

Zbývá posoudit přípustnost dovolání z pohledu ustanovení § 239 odst. 2 o.s.ř., jehož se žalovaná ve prospěch založení přípustnosti dovolání výslovně dovolává.

Z toho, že přípustnost dovolání je ve smyslu ustanovení § 239 odst. 2 o.s.ř. spjata se závěrem o zásadním významu rozhodnutí po právní stránce, vyplývá, že také dovolací přezkum se otevírá zásadně pro posouzení otázek právních, navíc otázek zásadního významu. Způsobilým dovolacím důvodem, jímž lze dovolání odůvodnit, je tedy vedle důvodu podle § 241 odst. 3 písm. a/ o.s.ř. již pouze důvod uvedený v § 241 odst. 3 písm. d/ o.s.ř., kterým lze namítat, že rozhodnutí odvolacího soudu spočívá na nesprávném právním posouzení věci. Přípustnost dovolání podle § 239 odst. 2 o.s.ř. není založena již tím, že dovolatel tvrdí, že napadené rozhodnutí odvolacího soudu má po právní stránce zásadní význam; nastává až tehdy, jestliže takové rozhodnutí po právní stránce zásadní význam skutečně má.

K tomu, aby rozhodnutí odvolacího soudu mělo po právní stránce zásadní význam nepostačuje, že odvolací soud posuzoval právní otázku, která v projednávané věci měla pro rozhodnutí ve věci zásadní význam (tedy že v rozhodnutí nešlo o posouzení takové právní otázky, které pro rozhodnutí nebylo určující); rozhodnutí odvolacího soudu musí současně mít po právní stránce zásadní význam z hlediska rozhodovací činnosti soudů vůbec (mající obecný dopad na případy obdobné povahy). Rozhodnutí odvolacího soudu má z tohoto pohledu zásadní význam zpravidla tehdy, jestliže řeší takovou právní otázku, která judikaturou vyšších soudů (tj. dovolacího soudu a odvolacích soudů) nebyla vyřešena nebo jejíž výklad se v judikatuře těchto soudů dosud neustálil, nebo jestliže odvolací soud posoudil určitou právní otázku jinak, než je řešena v konstantní judikatuře vyšších soudů, popřípadě v rozhodnutí, které bylo vyššími soudy přijato a za účelem sjednocení judikatury uveřejněno ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek.

Prostřednictvím způsobilého dovolacího důvodu uvedeného v § 241 odst. 3 písm. d/ o.s.ř. napadla žalovaná v první řadě právní závěr dovozující, že platnými dodatky ke kupní smlouvě nebyl dotčen nárok žalobkyně na smluvní pokutu za období od 1. 1. 1994 do 23. 5. 1994, kdy žalovaná (resp. její právní předchůdkyně) byla v důsledku nesplnění původní smlouvy v prodlení se zaplacením kupní ceny. Protože na tomto závěru rozsudek odvolacího soudu spočívá, je právě s posouzením, jaké právní důsledky měly dodatky k původní kupní smlouvě, dovolací soud v dané věci oprávněn spojovat závěr, že potvrzující rozhodnutí odvolacího soudu má ve smyslu § 239 odst. 2 o.s.ř. zásadní význam po právní stránce. Dovolací soud nemá poznatky, že by zmíněná právní otázka byla judikaturou vyšších soudů vyřešena, a shledal proto dovolání proti rozsudku odvolacího soudu podle ustanovení § 239 odst. 2 o.s.ř. přípustným. Dovolací přezkum dalších právních otázek, které odvolací soud ve svém rozhodnutí rovněž řešil, a které dovolatelka ve svém dovolání zpochybňuje, přichází v úvahu za předpokladu, je-li shora zmiňovaný závěr odvolacího soudu je správný.

Podle ustanovení § 570 odst. 1 ObčZ dohodne-li se věřitel s dlužníkem, že dosavadní závazek se nahrazuje novým, dosavadní závazek zaniká a dlužník je povinen plnit závazek nový.

Citované zákonné ustanovení upravuje tzv. privativní novaci, kdy se původní závazek nahrazuje novým s tím, že původní závazek zaniká. Tím, že se nahrazuje jeden závazek jiným, se toto ustanovení liší od ustanovení § 516 ObčZ, kde jde o odstranění sporných bodů dohodou (účastníci mohou dohodou změnit vzájemná práva a povinnosti a nevyplývá-li z jejich dohody nepochybně, že sjednáním nového závazku má dosavadní zaniknout, vzniká nový závazek vedle původního). Privativní novace tedy znamená, že vůle stran, která je vyjádřena výslovným nebo mlčky učiněným souhlasným projevem, tu směřuje ke zrušení starého závazku a zároveň ke zřízení závazku nového. Směřuje-li vůle stran k tomu, aby vedle nového závazku (resp. jeho části) nadále obstál i závazek starý, jde o tzv. kumulativní novaci. Pro posouzení dané věci je rozhodující, zda dodatečná ujednání

smluvních stran představují novaci privativní či kumulativní.

Lze souhlasit s dovolatelkou, že nová (v dodatcích obsažená) ujednání smluvních stran, jimiž tyto postupně „měnily“ kupní smlouvu pokud jde o splatnost kupní ceny, je namíste posoudit podle § 570 ObčZ. Každé nové ujednání o splatnosti kupní ceny totiž znamenalo zánik závazku žalované jako kupující zaplatit kupní cenu tak, jak bylo dosud smluvními stranami sjednáno. Zanikl-li závazek kupující (žalované) zaplatit prodávající (žalobkyni) kupní cenu nejpozději do 31. 12. 1993, resp. byl-li takový závazek nahrazen závazkem novým, a ten pak závazkem dalším - naposledy závazkem, že kupující (žalovaná) uhradí sjednanou kupní cenu ve výši 60 000 000 Kč prodávající (žalobkyni) tak, že do 23. 8. 1994 zaplatí 10 000 000 Kč, do 30. 10. 1994 zaplatí 30 000 000 Kč, do 31. 12. 1995 zaplatí 10 000 000 Kč a do 31. 12. 1996 zbylých 10 000 000 Kč, nemohla být žalovaná - logicky vzato - s plněním kupní ceny v době od 1. 1. 1994 do 23. 5. 1994 v prodlení. Závazek zaplatit kupní cenu v původním termínu nemůže totiž vedle závazku zaplatit v termínu později sjednaném, který původní termín nahradil, obstát; platí proto pouze posledně sjednaný termín splatnosti. Je-li kupující povinen zaplatit v takto sjednaném termínu, nemůže být před takto stanovenou splatností v prodlení (neboli prodlení nemohlo nastat před splatností kupní ceny). Smluvní pokuta pak byla v posuzovaném případě sjednána právě pro případ prodlení se zaplacením kupní ceny.

Právní závěr odvolacího soudu, že žalobkyně má nárok na smluvní pokutu za období od 1. 1. 1994 do 23. 5. 1994, kdy žalovaná, resp. její právní předchůdkyně, byla s placením kupní ceny v prodlení v důsledku nesplnění původní kupní smlouvy, dovolací soud neshledal správným a dovolací důvod uvedený v ustanovení § 241 odst. 3 písm. d/ o.s.ř. byl uplatněn důvodně. Protože rozsudek soudu prvního stupně má svůj základ ve stejném (nesprávném) právním závěru, zrušil dovolací soud nejen rozhodnutí odvolacího soudu, nýbrž i rozhodnutí soudu prvního stupně, a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení (§ 243b odst. 1, 2 o.s.ř.). Za nadbytečné přitom považoval vyjadřovat se k dovolatelkou rovněž zpochybněným právním závěrům, které se týkají platnosti v pořadí prvního dodatku ke kupní smlouvě a posouzení věci z pohledu ustanovení § 3 odst. 1 ObčZ.

© EPRAVO.CZ - Sběrka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Koupě nemovité věci](#)
- [Nesprávný úřední postup \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Platební neschopnost \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Předkupní právo \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Přerušování řízení \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Rodinný závod \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Dědictví](#)
- [Výživné](#)
- [Valná hromada](#)
- [Ustanovení zástupce](#)
- [Náhrada škody](#)